

СКУПШТИНСКИ ИЗБОРИ У У ЈАГОДИНСКОМ И ЋУПРИЈСКОМ ОКРУГУ У 1888. ГОДИНИ

Краљ Србије Милан I је 11. јануара 1888. године распустио Народну скупштину изабрану за период 1887, 1888 и 1889. године, и одредио нове изборе за 21. фебруар исте године. Као разлог распуштања скупштине краљ је навео, да ранија скупштина није дала праву слику политичког стања у земљи. Краљ је био уверен да радикали имају много већу подршку народа, него што је била заступљеност у скупштини.

У обавештењу поводом нових избора, свако окружно начелство добило је упуства Министарства унутрашњих дела:

„1) Да се Народна Скупштина, изабрана за скупштински период 1887, 1888 и 1889 годину распусти на основу I одељка чл. 78. Устава земаљског, а на одредби поледњег одељка чл. 113 закона о раду скупштинском;

2) Да се на основу чл. 78 устава земаљског и чл. 3 и 76 изборног зајона скупштинског, на дан двадесет првог фебруара ове године предузме и изврши по целој земљи избор Народних Посланика за трогодишњу периоду 1887, 1888 и 1889. године.

Саопштавајући овај указ Начелству Министарство унутрашњих дела у свези предписа од 11 ов. месеца препоручује му:

а) Да се одмах обнародује у тамошњој окружној вароши и сваком срезу свог округа; и

б) Да на основу прописа изложених у изборном закону Скупштинском, нареи све што је потребно за извршење истог Указа, обративши при томе нарочиту пажњу, на наређења прописану у чл. 7,8,18-25,28,50-51, поменутог изборног закона.

Овом приликом јавља се Начелству да по извештају Главне Контроле, број посланика из тамошњег округа има да буде онолики, колико је за тај округ означен.

Кад се врши избор посланика, бирачки одбор сваке изборне Скупштине издаће сваком изабраном посланику пуномоћство, које сваки посланик треба са собом да донесе у Скупштину, а записник о изборној скупштини, бирачки одбор треба да достави полицијској управи, а ова Министру унутрашњих дела.

Одмах по свршеним изборима посланика Начелство ће поднети Министру унутрашњих дела извештај, у коме треба да означи: Име и презиме сваког изабраног посланика, за коју је варош или срез изабран, његово занимање и место живљења“.

На тим изборима Јагодински округ бирао је шест посланика: варош Јагодина са 1.036 гласача једног посланика, срез белички са 9.079 три посланика и срез темнићки са 7.250 гласача два посланика.¹

¹ Српске новине, бр. 12 од 17. јануара 1888. године.

Избори у Јагодини одржани су код суднице суда општине јагодинске. Када се окупило преко двадесет бирача, председник општинског суда отворио је суд тачно у осам сати пре подне и позвао бираче да изаберу бирачки одбор. У бирачки одбор изабрани су житељи Јагодине: Сава Шпикља, трговац, Радован Јовановић, предавач, Милорад Павловић, трговац и Тодор Николић, обућар. Председник бирачког одбора био је председник општинског суда Милан Раденковић, а деловођа Теофило Стаменковић, рачуновођа Суда општине јагодинске. Формираном бирачком одбору предат је азбучни списак бирача. За време гласања није уложен никакав ни усмени ни писмени протест, нити је било каквог нереда.

У време када је сунце зашло, односно у пет сати и 34 минута, одбор је наредио служитељима општинским, да никога више не пуштају у општинско двориште. Они који су се затекли у дворишту били су позвани да гласају. Пошто у општинском дворишту није било ни једног гласача, бирачки одбор је закључио гласање и приступило се пребројавању гласова. Од 594 грађана Јагодине са правом гласа, гласало је 230 гласача. Само су тројица кандидата добили гласове, и то: Таса Ђикић 202 гласа, Петар С. Таушановић 27 и Мијалко Раденковић 1 глас. Према гласовима Таса Ђикић је јавно оглашен за народног посланика за варош Јагодину, и предато му је пуномоћство.²

Изборна скупштина за срез белички одржана је у Бунару, такође 21. фебруара. Од присутних повереника, за бирачки одбор изабрани су: Урош Вукићевић, Живан Радосављевић, Стеван Апостоловић и Илија Вукићевић. Председник изборне повереничке скупштине за срез белички био је Алекса Живановић. За деловође су изабрани Глиша Радојевић и Петар Д. Поповић. Гласање је започето у 8 сати пре подне и трајало је до 16 часова. Укупно повереника за срез белички било је 374, а од њих на биралиште је дошло и гласало 348 повереника. Од присутних повереника за Уроша Вукићевића, трговца из Опарића, гласало је 348, за Данила Анђелковића 346, за Живана Радосављевића 321, за Стевана Апостоловића 28 и за Драгутина Петровића један повереник. Према броју гласова за народне посланике за срез белички изабрани су: Урош Вукићевић, трговац из Опарића, Данило Анђелковић, свештеник из Кијева у срезу гружанском и Живан Радосављевић, тежак из Рибара.³

Среска скупштина за темнићи срез за избор посланика одржана је у Варварину. Бирање је трајало од 8 сати пре подне па до 16. часова. Председник бирачког одбора био је председник суда општине варваринске, а чланови: Милета Пауновић, Светозар Анђелковић, Груја Ивановић и В. Миленковић. Гласало је укупно 237 повереника, а од кандидата гласове су добили: Васа Миленковић из Милутовца 148 гласова, Милија Миловановић из Бачине 237, Милета Ајдуковић из Обрежа 81, Аврам Ђокић из Јасике 50, Светозар Анђелковић из Бачине 47 гласова. За посланике среза темнићког изабрани су Милија Миловановић из Бачине и Васа Миленковић из Милутовца.⁴

Ћупријски округ такође је бирао шест посланика са укупно 17.302 бирача. Окружна варош Ћуприја имала је 961 бирача и бирала је једног посланика, срез параћински са 6.257 бирача два посланика и ресавски срез, који је имао 10.084 бирача, три посланика. У Ћуприји је убедљиво победио Милија Ристић.⁵

² АС, НС, Ф I, р-6/1888.

³ АС, НС, Ф I, р-6/1888.

⁴ АС, НС, Ф I, р-6/1888.

⁵ Српске новине, бр. 12 од 17. јануара 1888. године.

Избор три посланика за ресавски срез за трогодишњи скупштински период одржан је 21. фебруара у Свилајнцу. Рад је одпочет у 10 часова пре подне, а завршен је у 2 сата после поде. У бирачки одбор изабрани су: Димитрије Катић, тежак из Црквенца, Гаврило Милорадовић, трговац из Деспотовца, Никола Протић, трговац из Медвеђе и Драгољуб Илијћ, трговац из Свилајнца. Од 398 повереника гласало је 360. На изборима за посланике било је четири кандидата. Димитрије Катић добио је 359 гласова, Драгољуб Илијћ 359 гласова, Гаврило Милорадовић 359 гласова и Димитрије Исаковић 3 гласа. Према гласовима, за посланике изабрани су: Димитрије Катић, Драгољуб Илијћ и Гаврило Милорадовић.⁶

Повереничка скупштина за срез параћински одржана је у Параћину 21. фебруара. Од укупно 261 повереника дошло је 234. За народне посланике бирало се између 13 кандидата. Од њих су добили гласове: 1. Лазар Бошковић, трговац из Параћина 167, 2. Милан Илић, земљоделац из Мириловца 137, 3. Анта Марковић, председник општине бигреничке 54, 4. Јеремија Миленковић, земљорадник из Мутнице 39, 5. Миленко Јоксимовић, земљорадник из Д. Видова 30, 6. Добросав Петковић, трговац из Параћина 29, 7. Ђола Пандуровић, председник општине сењске 8, 8. Димитрије Димовић, трговац из Параћина 4, 9. Алекса Тотић, трговац из Параћина 2, 10. Димитрије Катић, земљорадник из Црквенца среза ресавског 1, 11. Радисав Јовановић, земљорадник из Буљана 1, 12. Милош Лазић, кмет из Мириловца 1, 13. Милета Николић, кмет из Супске 1 глас. На основу гласова, за посланике су изабрани Лазар Бошковић, трговац из Параћина и Милан Илић, земљорадник из Мириловца. Бирање је извршено у најбољем реду.

За краљеве посланике постављени су: Димитрије Димовић трговац из Параћина, Милан Раденковић, председник Јагодинске општине и Петар Петковић, телеграфиста из Јагодине.

Радикална странка је у Јагодинском и Ћупријском округу, као и у целој Србији, однела убедљиву победу на изборима. Као главне разлоге изборне победе, радикали су навели:

- 1) Радикална странка бори се више од 15 година,
- 2) Радикална странка има за собом небројене жртве, чиваве батаљоне страдалника, паћеника, бораца...
- 3) Радикална странка у дугогодишњој уставној борби васпитала је у свом политичком духу читаву једну генерацију (Ђачићи, који су као петнаестогодишњаци гутали радикалне проповеди данас су већ зрели људи од тридесетак година).
- 4) Радикална странка за све то време никада није опорекла саму себе; никада није имала власт у рукама, те да делима обеснажи своје партијске проповеди.
5. Радикална странка близу 20 година стоји непрестано уз народ, делећи с њим и добро и зло, из чега је проистекло „крвно и душевно сродство између народа и ове странке“.⁷

Краљ је после завршених избора изјавио, да је Радикална странка на изборима однела сјајну победу, али тиме је настала за странку већа одговорност.

Предлози посланика из Јагодинског и ћупријског округа

⁶ АС, НС, Ф Ш, р-6/1888.

⁷ *Радикал*, бр. 39, од 24. фебруара 1888. године.

Мештани Деонице, Сиковца, Вољавча, Црнча и Каленовца предложили су да се велике општине укину и да општина може да буде и до 100 глава, и да се могу само она села спајати која то желе.⁸

Мештани Грабовице, Ломнице и Плажана предложили су доношење решења:

а) да се општина плажанска разгрупише и по старом закону општине групишу.
б) да се на сеоске и општинске утрине прирез не плаћа,
в) да се свештеницима у име бира плаћа на куће а не на главе, и да се бир у пола смањи или да се остави општинама да се оне за то договоре.

г) да се плаћање дијурне среским лекарима, чиновницима и њиховим служитељима укине.

д) да се чиновницима пензија укине, а инвалидима потпору саме општине да плаћају.

Мештани Деонице и још четири села предложили су да се донесе закон, да се бир у будуће не даје у новцу и по пореским главама, већ по старом обичају у храни и по домовима.⁹

Милија Ристић, посланик за Ћуприју, предложио је да се акције свих штедионица у Србији примају на државним касама за кауцију при разним лицитацијама, што би се помогло трговцима, а и акције свих штедионица имале би већу вредност.¹⁰

Алекса Нешић предложио је да се закон о сеоским дућанима од 4 сата даљине, сведе на 2 сата и да се у њима може продавати само најнужније потребе сељачке, и то по цени која се може добити у вароши. Да се одреде веће казне за оне који би продавали луксузну робу: кафа, шећер, минђуше и слично.¹¹

Милија Миловановић је предложио да се одбаци предлог Алексе Нешића, зато што је предлог штетан за земљу, јер се траже привилегије. Све што ће бити у Београду биће свуда.¹²

Васа Миленковић, посланик за срез темњићи, 25. марта тражио је поновни попис људства и имања у том резу. Комисија која је то вршила 1885. године, учинила је велике штете народу, јер је, у свим општинама где је радила, без разлике сваком становнику наметнула по два или више пута више земљишта него што је сопственика имао. Осим тога, пописна књига је фалсификована, и то нарочито у општинама: крчинској, која садржи осам села, милутовачкој и коњушкој. Због оваквог пописа земљишта народ је плаћао огроман порез. Некима је за исплату пореза продавана имовина, а многи су због тога западали у дугове. Посланик је предложио да се сва земља у срезу темњићком поново премери, и да се неправедно наплаћени порез народу врати или да се урачуна за следеће године.¹³

Милија Ристић је 25. марта предложио промену извиђања кривичних поступка. Према његовом предлогу измене и допуне закона о кривичном поступку, односиле су се у овоме:

1. Да тужилац по свим преступима, који се извиђају и казне за приватну тужбу подноси тужбу са доказима непосредно суду;

⁸ Стенографска белешке НС 1888. године, Београд 1888., стр. 110.

⁹ Стенографске белешке...стр. 176.

¹⁰ Стенографске белешке..., стр. 278.

¹¹ Стенографске белешке..., стр. 282.

¹² Стенографске белешке..., стр. 282.

¹³ Стенографске белеште..., стр. 381.

2. Да суд препис те тужбе, даје туженом на одговор и одреди му рок до кога ће одговорити и именовати или поднети доказе за своју одбрану а сем тога означити, колико му је година, и јели је кад и зашто осуђиван;

3. Да су тужиоци дужни да полажу суду у напред трошак за сведоке иначе да поднесу уверење о својој сиромаштини; и

4. Да суд пошто добије одговор туженог или протече рок за одговарање, одреди претрес и да се нареди да се до претреса прибави уверење о владању оптуженога, а где је потребна кршеница и доказ о ранијој осуди па на претресу испита доказе и једне и друге стране, и прими усмену тужбу од државног тужиоца, и дело расправи.¹⁴

Живан Радосављевић, посланик среза беличког, предложио је да се у интересу штедње и државног опстанка, додаци као и дијурне, поред припадајуће плате чиновника, без разлике у којој струци чиновник био, укину.¹⁵

Мештани села Катунa предложили су да сами за себе образују општину.¹⁶

Живан Радосављевић је предложио да се сви странци, који врше дужности код прелаза преко железничке пруге замене српским држављанима, којих је тада било у малом броју.¹⁷

Живан Радосављевић је још у децембру 1887. године тражио одговор од министра, али није добио одговор. Радило се о томе, да су сви порески обвезници у јагодинском и ћупријском округу, на име грађења моста на Морави код Глоговца и Сталаћа, плаћали по 3, 85 динара. Питао је Министра грађевина шта је учињено са тим новцем, и хоће ли градња да отпочне ове године.¹⁸

Васа Миленковић, посланик среза темнићког, предложио је ново груписање општина, јер груписање општина по дотадашњем начину било је штетно за народ. То је довело до умножавања чиновништва, што је довело до повећања општинског приреза, који је надмашио непосредни порез. С тога је предложио:

1. Да општине могу постојати од 250 глава пореских, где је толико и раније имало и имали своју судницу.

2. Да се народу дозволи, да може радити у својим старим општинским судницама од слабог материјала и у кући онаквој, какву општина буде имала; - народу је немогуће нове зидати.

3. Да се установи редовна тромесечна или бар шестомесечна ревизија, над свим општинским пословима, која би могла бар у неколико стати на пут досадањем пљачкању народном.

4. Да се председницима општинским плата сведе на 0,50 динарских, а члановима по 0,40 дин. Пара од сваке пореске главе на једно полугође.

5. Да се узакони, чим у једној општини 10 грађана примете на распоред, изјаве кмету сумњу и виде кривице у радњи, да се на захтев њихов одмах сви радови таквога кмета узму у претрес и оцену и ако се нађе, да је ма у чему незаконито поступио на штету своје општине и својих грађана,- одмах од дужности збаци, да више овај јадан народ не харају и себе недозвољеним начином обогаћују.

¹⁴ Стенографске белешке..., стр. 384.

¹⁵ Стенографске белешке..., стр. 289.

¹⁶ Стенографске белешке..., стр. 416.

¹⁷ Стенографске белешке..., стр. 465.

¹⁸ Стенографске белешке..., стр. 478.

6. Да може сваки грађани за кмета гласати, ма плаћао 2 динара непосредне порезе, кад га од војске и од кулука нико не штеди.

7. Да се поштри казна, која би кога на збору грдио и јавно, нападао и да одмах такав са збора уклања.¹⁹

Васа Миленковић је упутио питање које се односило на реквизицију 1876. године у српско-турском рату: „Узимана је реквизиција у срезу темнићком од појединих људи, грађана, као: пшеница, јечам, сено и жива стока. Ово је разуме се, све чињено по наређењу више власти и слато тамо, у магацине, где је наредбом наређено.

Но, како ондашњи кметови нису имали ни писара ни људи, с киме би могли ову ствар да руководе и квите им дају,- то је било наредаба од среске власти, а начелник среза био је начелник станице, да се купљена реквизиција бележи у спискове и протоколе, па на свршетку утврде спискови који ће вредети.

Но, како рат престаде, званичник се одмах премести, и тако на више места у срезу а и нашој општ. Милутовачкој, осташе спискови не потврђени. Доцније, кад је тражено да се пријаве све реквизиције, наш је списак и највише место, ондашња влада одбила; да ли је то, што кметови нису у своје време поднели или је се тражила нека формалност, која услед промене кметова и њихове небрижљивости није извршена?

Као посланик молим и предлажем народној скупштини, да изволи решити: како да се да и поврати могућност, те да се призна људима реквизиција, па ма се то још више чекало, само народ да дође до својих права, кад се то може видети из магацинских књига, где је што и колико примљено.- Грех ће бити да се то људима не плати“.²⁰

Васа Миленковић поднео је и предлог о садњи дувана: „Од како је престало и забрањено сађење дувана у округу јагодинском,- нарочито у срезу темнићском, у селима: Јасици, Кукљину, В. Крушевици, Срњу, Гавезу, Шанцу, Бошњану, Маскару, Варварину и др. селима која су се том производњом занимала и отуда држави порез и прирез набављали, и све домаће трошкове са тиме подмиривали,- од тада су људи са свим осиротели да не могу порез плаћати већ се сви презадужили.

Зато као посланик овога среза предлажем народној скупштини да изволи одобрити или дотичном г. Министру предложити,

1. да се у срезу темнићском округу јагодинском одобри сађење дувана, као и то да се олакшају формалности законске око сађења дувана, како би могао сиротни народ мању количину обрађивати;

2. да израђени дуван из магацина може сопственик свој еспап продати и приватном трговцу а не само закупцу монопола дувана;

3. да трговци могу купљени дуван из магацина препродати и на стране пијаце, кад га купац неће да плати по вредности.

Са овим би уносили велики новац у нашу земљу, са овим би наш сиротни народ оживио.

Молим Народну Скупштину да овоме предлогу обрати пажњу и не пређе ћутке преко њега јер је од велике важности за нашег радника.²¹

*

Скупштина изабрана 21. фебруара 1888. године распуштена је 16. априла исте године. Нови избори расписани су 14. октобра, а требали су да буду одржани 26.

¹⁹ Стенографске белешке..., стр. 390.

²⁰ Стенографске белешке..., стр. 964.

²¹ Стенографске белешке..., стр. 965.

ноембра. Због многих неправилности, нарочито око избора повереника, они су поништени и поново расписани за 4. децембар. На предлог владе краљ је одобрио да се избор повереника и посланика у целој земљи изврши под надзором нарочитих комисија, у којима би све политичке партије биле заступљене. Истим указом први састанак Народне скупштине заказан је за 11. децембар 1888. године.

На изборима право гласања имали су сви пунолетни грађани који плаћају годишње преко 15 динара. Нису имали право гласања: 1. скитајући Цигани, 2. они који су код других у служни под платом или издржавањем, као слуге, калфе и шегрти, 3. који су осуђени због злочинства, за време док се не поврате у право, 4. који су осуђени због престопа, који доноси губитак грађанске части, за време док траје губитак права, 5. који се налазе у затвору или притвору, 6. они који су под стечајем, 7. војници сталног кадра ма кога чина.²²

Дана 4. децембра бирачи вароши Јагодине састали су се на биралишту код суднице Суда општине јагодинске. Изборна скупштина отворена је у 8 сати пре подне. У бирачки одбор изабрани су: Сава Шпикља, трговац, Милосав Павловић, инжењер, Сретен Којић, бивши чиновник, и Алекса Вучковић, сарач. За деловође изабрани су Димитрије Милојевић и Илија Пашић, званичници општинског суда.

Гласање је завршено у три сата и педесет минута, када је сунце залазило. За време гласања није учињен ни усмени ни писмени протест, нити је било каквог нереда.

Од 441 гласача гласало је 245. На бирачким списковима било је 18 кандидата. Од њих су добили гласове: Милан Раденковић 166, Таса Ђикић 147, Сима Стојковић 143, Аксентије Милићевић 127, Димитрије Маринковић 107, Мијалко Раденковић 100, Ваца Николић 76, Петар Пантић 92, Сава Живковић 6, Антоније Рашић 3, Петар Андрејевић 3, Димитрије Донић 2, Цветко Миленковић 1, Атанасије Поповић 1, Стојан Цветковић 1, Петар Петковић 1, Петар Таушановић 1 и Антоније Петровић 1 глас. Према добијеним гласовима за посланике су изабрани: Милан Раденковић, председник Суда општине Јагодина, Таса Ђикић, трговац, Сима Стојковић, члан општинског суда и Аксентије Милићевић, папуција из Јагодине.²³

Избор народних посланика за срез белички одржан је у Рековцу 4. децембра. Према записнику бирачког одбора, повереничка скупштина почела је рад у 8 сати пре подне. Од укупно 418 повереника, на скупштини је гласало 390. На изборима је учествовало 53 кандидата. За време избора није се ништа непредвиђено догодило и они су се свршили у миру и добром поретку. Није било никаквих жалби на ток избора. Избор посланика извршен је у присуству краљевске надзорничке комисије.

Према извештају среског начелника ипак је било неправилности. При избору народних посланика у Рековцу 4. децембра није било нереда, али било је много претњи, агитације и наговарања. Гласање је било са штампаним белим и црвеним листовима. Од неких повереника узимане су беле листе кандидата из напредне странке, па су цепане и гажене ногама. Црвене радикалне листе су са претњом наметане људима. У томе се највише истицао Светозар Николић из Белице. Од 53 кандидата за избор посланика, највише су гласова добили и изабрани за посланике: 1. Стеван Апостоловић из Жупањевца, председник општинског суда 364 гласа; 2. Коста Н. Ристић, трговац из Јагодине 256 гласова; 3. Милосав Витић, тежак из Домуз Потока 332 гласа; 4. Данило Анђелковић, свештеник из Кијева у окружју крагујевачком 341 глас; 5. Живан Радосављевић, тежак из

²² АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

²³ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

Рибара 341 глас; 6. Сретен Којић из Јагодине, бивши срески начелник, 335 гласова; 7. Миливоје Петровић, тежак из Белушића, 285 гласова; 8. Антоније Радисављевић из Међуреча, председник општине винорачке 299 гласова; 9. Ђорђе Вукићевић из Опарића, бивши општински писар, 336 гласова; 10. Радисав Милошевић, тежак из Сињег Вира, 321 глас; 11. Милун Јовановић, тежак из Драгошевца 329 гласова; 12. Илија Петровић, механџија из Бунара 225 гласова.²⁴

Гласање повереника за избор посланика за срез темнићки у Варварину започето је 4. децембра у 9 сати а завршено у 19. часова. Посланике је бирало 252 повереника. Савршену већину добили су: Милија Миловановић из Бачине 250 гласова, Аврам Ђокић из Јасике 229 гласова, Васа Миленковић из Милутовца 249 гласова, Светозар Анђелковић из Бачине 236 гласова, Милета Хајдуковић из Обрежа 206 гласова, Јанићије Петровић из Карановчића 167 гласова и Стеван Радосављевић из Залоговца.

Још 20 кандидата учествовало је на посланичким изборима. Од њих највише гласова имао је Ђорђе Настасијевић из Варварина 94, а Гаја Трифуновић-Ивановић из Коњуха 76 гласова. Како Ђорђе Настасијевић није имао савршену већину, поновљен је избор између њега и Гаје Трифуновића-Ивановића. На поновљеним изборима Гаја Трифуновић-Ивановић, од 220 гласова, добио је 132 гласа, и изабран је за посланика.

Од осталих кандидата добили су гласова: Андрија Додић из Милутовца 1, Ђорђе Чепурац из Обрежа 1, Живко Стефановић из Коњуха 1, Милен Вељковић из Коњуха 2, Влајко Живковић из Беле Воде 21, Стеван Радојевић из Својнова 11, Илија Брзић из Обрежа 64, Божин Јерић из Јасике 47, Мата Миленковић из Обрежа 39, Вељко Савић из Маренова 5, Грујица Љубисављевић из Доњег Крчина 15, Станоје Долић из Варварина 16, Живко Бошњанац из Поточца 1, Алекса Поповић из Милутовца 2, Милан Мишковић из Бошњана 2, Живојин Стојковић, свештеник из Поточца 34, Миливоје Стевић из Доњег Крчина 9, Милисав Милић из Варварина 27.

За посланике су изабрани: Аврам Ђокић, Милета Хајдуковић, Васа Миленковић, Јанићије Петровић, Милија Миловановић, Стеван Радосављевић, Светозар Анђелковић и Груја Трифуновић-Ивановић.

За време трајања избора достављен је акт бирачком одбору од начелника среза темнићког датираног 4. децембра 1888. године, којим обавештава да је бирач и бирани за посланика Милосав Мица Милић из Варварина осуђен пресудом судова за злочинство. На основу изборног закона скупштинског, одбор је једногласно решио да Милосав не може бити бирач, па његов глас није рачунат.

Милисав – Мица Милић је као коловођа са групом људи, међу којима су били: Глигорије Чабрић, Живадин Миљковић и Марко Живановић, сви из села Варварина, Милош Радовановића из Вратара и неки људи из Падежа, Залогојевца и Бачине, ометао изборе. Они су на дан одржавања избора 7. септембра 1883. године, са оружјем и батинама напали на канцеларију среза темнићког где је заседао бирачки одбор, с намером да га растерају, да пребију Станоја Прокића, председника општине варваринске и бирачког одбора и отму печат. Када је Станоје Прокић побегао у школу, они су опколили школу и тражили да Прокић изађе. Претили су чак и да ће да сруше или запале школу. Нису хтели ни на позив власти да се разиђу. Код школе су се налазили од 8 сати изјутра па све до 14 часова.

Милосав Мица Милић осуђен је на седам година робије у лаком окову, а казна се рачунала од дана изречене пресуде, односно од 16. јануара 1886. године. Глигорије

²⁴ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888. Извештај среског начелника.

Чабрић, Живадин Миљковић, Марко Живановић и Милош Радовановић осуђени су на по две године затвора. Сви су још морали да плате разне таксе, дангубе и хонорар адвокату Стевану Маленовићу из Ћуприје. Касациони суд је 24. маја 1886. године смањио казну Милосаву Мици Милићу на три године робије у лакој окову и на пет година полицијског надзора, док је осталим оптуженима потврђена казна од по две године.

Истог дана поднета је жалба Мијаила Кондића, пореског надзорника, на избор Милије Миловановића, као и жалба среског начелника. Начелник среза темнићког доставио је пресуду, којом је Милија осуђен на 8 година робије у лакој окову и на 4 године полицијског надзора. Изборна комисија је обавештена о случају Милије Миловановића и од председника владе и министра унутрашњих послова.

Милији Миловановићу суђено је заједно са Ђорђем Петровићем, адвокатом из Јагодине, Стојадином Стевановићем, тежаком из Залоговца, Петром Милетићем, тежаком из Маренова и Николом Јаковљевићем, тежаком из Бачине. Милија Миловановић осуђен је за дело велеиздаје и рада против владе и закона на осам година робије у лаким оковима и на четири године полицијског надзора. Оптужени Стојадин Стевановић и Петар Милетић ослобођени су казне за велеиздају због недостатка доказа. Једино су морали да буду под полицијским надзором по три године.

Бирачки одбор је ипак издао пуномоћје Милији Миловановићу, као и осталим изабраним посланицима, а сва документа везана за избор достављена су скупштини на решавање. Повереници су потписали изјаву да су знали за осуду Милије Миловановића, али како је он после осуде био председник општинског суда и посланик предходне скупштине, сматрали су да и сада може бити посланик.²⁵

Још при избору повереника крајем новембра било је двоумљења око учешћа на изборима Милије Миловановића и Светозара Анђелковића, мештана Бачине. На завршетку избора за поверенике примећено је да су њих двојица гласали, мада нису били уведени у бирачке спискове. Бирачки одбор је прихватио њихове гласове, пошто су бирани за поверенике. Осим тога, по достави среских власти, Милија Миловановић није могао да буде биран нити бирач, јер је осуђен за злочинство, а Светозар Анђелковић због тога што је под ислеђењем због утаје. Начелник среза темнићког упутио је допис 20. октобра, у коме обавештава о наређењу да Милија Миловановић буде подвргнут издржавању казне полицијског надзора у трајању од четири године. Насупрот томе, Начелник окружја јагодинског упутио је допис среском начелнику са актима из којих се види да је Милија Миловановић ослобођен издржавања осмогодишње робије. У међувремену тражено је мишљење о потреби четворо-годишњег надзора, јер Милија Миловановић није пристајао на то. Комисија је после свих недоумица, на крају тражила тумачење од председника Министарског савета и министра унутрашњих дела, о помиловању од свих или само неких казни. Недоумицу комисије нарочито је подстакла чињеница да је Милија Миловановић, после осуде биран за главног кмета општине у Бачини и посланика Народне скупштине.²⁶

Избор повереника за Свилајнац извршен је 21. новембра у згради општинског суда. Комисија је најпре утврдила да списак бирача, који је током законског рока био изложен слободном прегледу. На бирачки списак није било никаквих примедби. Затим је комисија прешла на преглед пореских књига, према којима је састављан списак, и нашла да је списак исправан. Гласање за избор повереника текло је у потпуном реду. Сви који су

²⁵ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

²⁶ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

имали право гласа поименице су гласали. Од 640 грађана са правом гласа, гласало је 165. Рад је отпочет у 8 сати ујутру и завршен је заласком сунца.²⁷

Избор у Свилајнцу за срез ресавски започет је у 9 сати у Суду варошице Свилајнца. Тада је начелник среза ресавског у присуству краљевско-надзорне комисије и повереничке скупштине прочитао краљев указ о одржавању избора на дан 4. децембра. После избора бирачког одбора приступило се самом гласању. Од 409 повереника гласало је 392. Избор се вршио по именичком гласању. Према резултатима гласања, добили су гласове: 1. Димитрије Катић, тежак из Црквенца 398, 2. Петар Милојевић, тежак из Луковице 397, 3. Гаврило Милорадовић 397, 4. Мита Исаковић, трговац из Свилајнца, 5. Драгољуб Илијћ, трговац из Свилајнца 397, 6. Никола Протић, трговац из Медвеђе 397, 7. Таса Марковић, трговац из Свилајнца 397, 8. Аврам Пајкић, тежак из Јеловца 396, 9. Јован Стевановић, тежак из Гложана 395, 10. Милија Васић, тежак из Глоговца 391, 11. Паун Грујић, тежак из Јасенова 358, Аћим Протић, свештеник из Дворишта 323. Они су изабрани за посланике среза ресавског.

Од осталих кандидата, гласове су добили: Алекса Радовановић, свештеник из Медвеђе 34, Таса Вељковић, тежак из Глоговца 69, Тодор Најдановић, тежак из Свилајнца 6, Васа Радмировић, тежак из Рајкинца 6, Павле Крстић, свештеник из Свилајнца 4, Богосав Давидовић, тежак из Липовице 2, Ђорђе Поповић, свештеник из Вел. Поповића 2, Коста Тодоровић, тежак из Купиновца 1, Тома Андрејић, трговац из Деспотовца 1, Сима Тимотијевић, тежак из Рајкинца 1, Никодије Миленковић, тежак из Стрмостена 1, Миладин Ивановић, тежак из Тропоња 1.²⁸

Избори су обављени у потпуном реду. Жалбу је поднео Миљко Петровић, тежак из Тропоња. Његова жалба се односила на избор Пауна Грујића, тежака из Јасенова, јер је сматрао да није имао навршених 30 година.²⁹

Избори у Ћуприји трајали су од 8 часова пре подне па до 15 часова и 50 минута. Од 522 бирача, гласало је 233. Од бираних кандидата, гласове су добили:

1 Милија Ристић, трговац 168, 2. Никола Шашић, трговац 164, 3. Станоје Крстић 162, 4. Милојко Пешић, тежак 161, 5. Владимир Пеливановић, трговац 72, 6. Димитрије Лазић 67, 7. Љубомир Момчиловић, трговац 67, 8. Таса Милошевић, тежак 61, 9. Лазар Цветковић, трговац 5, 10. Милош Микић, трговац 3, 11. Младен Микић, кафеџија 1, 12. Ранђел Љубичановић, тежак 1, Лазар Банковић 1 глас.

За посланике су изабрани: Милија Ристић, Никола Шашић, Станоје Крстић и Милојко Пешић.

Избор је протекао у најбољем реду. Жалбе није било.³⁰

Параћински срез бирао је осам посланика за Велику народну скупштину. Од 261 повереника, гласало је њих 200. За посланике изабрани су: 1. Лазар Бошковић из Параћина 197 гласова, 2. Димитрије Димовић из Параћина 197 гласова, 3. Игњат Вељковић из Доњег Видова 195 гласова, 4. Милан Марковић из Мириловца 195 гласова, 5. Милија Ракић из Горње Мутнице 195 гласова, 6. Димитрије Лукић из Бошњана 195 гласова, 7. Јован Милосављевић из Супске 195 гласова, 8. Радован Миленковић из Стубице 181 глас.

На изборима су још учествовали и добили гласове: Мика Савић из Буљана 17, Урош Стојановић из Доњег Видова -, Никола Ристић из Ћуприје -, Лазар Димитријевић из

²⁷ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

²⁸ АС, Бел. НС, Ф I, р-1/1888.

²⁹ АС, Ве. НС, Ф I, р-1/1888.

³⁰ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

Милутовца -, Стеван Марић из Бошњана -, Илија Стевановић из Паљана -, Вулета Поповић из Параћина 3, Димитрије Столић из Стубице -, Петар Ружић из Параћина 2, Ђорђе Пандуровић из Сења -, Мика Теодоровић из Сења 2, Крста Трифуновић из Секирице -, Димитрије Лазић из Параћина 2, Јеврем Јанчић из Параћина 2, Маријан ..., кафеџија из Бигренице, Лазар Симић из Параћина 2 гласа.

Гласање је обављено у најбољем реду. Против избора за време трајања није било никакве жалбе. После избора, краљевској изборној комисији предате су две жалбе: Николе Јоџића, абације из Параћина и Милоша Ђокића из Параћина. Осим ових жалби, при завршетку одборског рада, 50 повереника општине параћинске, који су припадали Напредној странци на челу са Јевремом Јанчићем изјавили су комисији да се уздржавају од гласања из страха, јер су предходне ноћи, од стране противничке стране упућене претње, ако не гласају за радикале. Страх је појачан и чињеницом да се десила паљевина једном од повереника. Једна жалба била је упућена против избора Димитрија Димовића, јер није плаћао потпуни порез.³¹

Против Лазара Бошковића и Никодија Милетића, Комисији за избор посланика поднете су две жалбе. Ове су поднете 4. децембра. Једну жалбу поднео је Никола Јоџић, абација из Параћина, а другу Милош Ђокић. Николу Јоџића је вербално напао Лазар Бошковић, када је ушао у његову кафану. После увреда, на наговор радикала Глигорија Стевановића, један члан те странке је грубо избацио Николу Јоџића из кафане. Милош Ђокић није био члан ни једне странке, али је поднео жалбу када је у кафани Лазара Бошковића чуо позив Никодија Милетића да се гласа по листама које су подељене, а ако ко од напредњака буде код суднице у време гласања узвикнуо је „слободно побијте их“.³²

Према тврђењу напредњака било је више случаја застрашивања од стране радикала. У двориште Лазића у Ћуприји убачен је динамит. Нико није страдао, јер је кућа била празна, али учињена је материјална штета. Веровало се да је то учињено зато, јер су га напредњаци кандидовали за посланика.³³

У Варварину је 21. новембра 1888. године убијен Марјан Петровић, кмет из Крвавице, „познати и уважени напредњак“.³⁴

Васа Миленковић, председник општине бошњанске, жалио се на рад комесара. Тврдио је да сами врше изборе, по једној листи која се уноси код њих и износи.³⁵

Мијаилу Благојевићу, поверенику из Доњег Видова, упаљена су два стога сена и осам кола шаше, зато што је изјавио „бираћу људе од реда и законитости“.³⁶

³¹ АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

³² АС, Вел. НС, Ф I, р-1/1888.

³³ Видело, Београд, бр. 104, од 18. новембра 1888. године.

³⁴ Видело, бр. 136, од 23. новембра 1888. године.

³⁵ Видело, бр. 139, од 30. новембра 1888. године.

³⁶ Видело, бр. 142, од 6. децембра 1888. године.

